

Valtiovarainministeriö
Kunta- ja aluehallinto-osasto

Vasemmistoliiton lausunto kuntarakennelakiluonnoksesta

Hallitusohjelman mukainen kuntauudistus on kokonaisuus, jonka keskeisiä elementtejä ovat kuntarakennelaki, kuntien valtionosuus- ja rahoitusjärjestelmän uudistus, kuntalain kokonaisuudistus, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaki ja kuntien tehtävien arviointi.

Tavoitteena on muodostaa riittävän vahvoja ja elinvoimaisia kuntia, jotka pystyisivät laajasti ja pääosin itse vastaamaan peruspalvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta sekä tuloksekkaasta kehittämistyöstä.

Vasemmistoliitto on huhtikuussa 2012 antanut edellisen lausuntonsa kuntauudistuksesta. Puolue näki tuolloin välttämättömänä uudistaa kuntarakennettä, eikä tämä uudistamisen tarve ole vuodessa kadonnut. Osa kunnista on ajautunut suuriin vaikeuksiin, eikä niiden ennuste lähitulevaisuuden suhteen ole kovin hyvä. Monilla kunnilla on lisääntyvässä määrin vaikeuksia järjestää palvelut kuntalaisille.

Kuntien ja valtion tehtäväjakoon tehtäviä muutoksia on selvitettävä edelleen hallitusohjelman mukaisesti ja valtionosuusuudistuksessa on tehtävä muutoksia, jotka yksinkertaistavat järjestelmää ja poistavat kuntaliitosten esteitä.

Suuri huoli on pienten kuntien kyvystä turvata peruspalvelut asukkailleen. Myös kasvukeskusten ja niiden ympäristökuntien tilanteessa on parannettavaa. Vaikka nämä kunnat ovat sinänsä vahvoja, väestön ikärakenne hyvä, talous kohtuullisessa kunnossa ja elinkeinoelämä vilkasta, alueilla on muita ongelmia, jotka vaativat ratkaisuja. Niitä ovat mm. maankäyttö, asuntotuotanto, liikenne, ympäristö sekä yhdyskuntarakenteen pirstoutuminen.

Elinkeinorakenteen murros ja siihen liittyvä muuttoliike aiheuttavat alueellisen kehityksen epätasapainoa. Kuntien toimintamahdollisuudet heikkenevät muuttotappiokunnissa, kun taas kasvukunnissa on vaikeuksia selviytyä alati kasvavista palvelutarpeista. Koko maassa siis tarvitaan kuntarakenteen uudistamista.

Onnistuneen uudistuksen toteutus ei ole helppoa. Kuntien ja alueiden erilaisuus on suurta, joten Vasemmistoliiton käsityksen mukaan eri alueille tarvitaan räätälöityjä ratkaisuja. Erilaisuuden lisäksi vähäinen väestöpohja laajoilla alueilla aiheuttaa ongelmia tehokkaan palvelurakenteen luomisessa. Kuntien mekaaninen yhdistyminen ei vielä takaa onnistunutta

lopputulosta. Uudistuksen yhden tavoitteen täytyy olla, että se myös aluepoliittisesti tukee kuntien elinvoiman positiivista kehittymistä.

Kuntarakenneuudistuksen onnistuminen edellyttää sitäkin, että uudistuksella on kuntapäätäjien ja kuntalaisten mahdollisimman laaja hyväksyntä ja tuki. Kuntakentällä on havaittavissa luottamuspulaa ja epätietoisuutta valtiovallan toimista, tämä tilanne pitää kyetä korjaamaan kuntauudistuksen edetessä. Luottamuksen ilmapiirin rakentaminen ja demokratian kehittäminen on nostettava hankkeen kärkiteemoiksi. Pelko vaikutusmahdollisuuksien murenemisesta on vakava kuntauudistusta uhkaava tekijä ja tähän ongelmaan on saatava kestäviä ratkaisuja kuntalain kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Kuntarakenneuudistuksessa on huolehdittava myös henkilöstön asemasta. Kunta-alalta siirtyy runsaasti väkeä eläkkeelle ja kilpailu työntekijöistä tulee kiristymään. Kuntatyöntekijöiden tietämys oman kunnan toiminnasta on paremmin hyödynnettävä uudistusprosessissa.

- **selvitysvelvollisuudesta, selvitysperusteista (ml. poikkeusperusteista) ja selvitysvelvollisuuden sisällöstä:**

Lakiesitys nostaa esiin oleelliset muutostarpeet ja osoittaa niille puitteet ja mahdollisuudet uusiin rakenteisiin sekä niille suunnan. Lakiesitys perustuu faktatietoon, joka on ollut avoimesti kaikkien kuntien käytettävissä. Kunnan tulee yhdessä alueen muiden kuntien kanssa selvittää rakennelakiehdotuksen 4 §:ssä säädetty kuntajaon muuttamisen edellytykset täyttävää kuntien yhdistymistä. Rakennelakiehdotuksen kohdissa 4c-4e §:ssä kuvataan selvitysvelvollisuuden perusteet tarkemmin. Näitä ovat: 1. palveluiden edellyttämä väestöpohja. 2. työpaikkaomavaraisuus, työssäkäynti ja yhdyskuntarakenne ja 3. kunnan taloudellinen tilanne.

Selvitysvelvollisuudesta voi poiketa harvan asutuksen tai kielellisten tai kulttuuristen oikeuksien turvaamiseksi. Samaten voidaan tässä kuvatusta selvitysvelvollisuudesta poiketa, jos jokin toinen alue on kuntarakennelain 2 §:ssä säädetty kuntajaon kehittämisen tavoitteet ja 4 §:ssä säädetty kuntajaon muuttamisen edellytykset täyttävä vaihtoehtoinen toiminnallinen kokonaisuus.

Kuntarakennelakiluonnoksen 2 § mukaisesti uuden kuntarakenteen tavoitteena on elinvoimainen, alueellisesti eheä ja yhdyskuntarakenteeltaan toimiva hallintorakenne, joka vahvistaa kunnan asukkaiden itsehallinnon edellytyksiä. Lisäksi tavoitteena on, että kunta muodostuu työssäkäyntialueesta tai muusta toiminnallisesta kokonaisuudesta.

Vasemmistoliiton mielestä nämä tavoitteet ovat oikeansuuntaisia ja kuntarakennelaisissa asetetut kriteerit suuntaavat selvityksiä kohti asetettuja päämääriä. Vasemmistoliiton mielestä on hyväksyttävä, että kunnat eivät voi jättäytyä selvitysten ulkopuolelle, koska muutoksen tarve on todellinen eikä poistu kuntarajojen sisään käpertymällä. Poikkeamiskriteerit ovat hyvin perusteltuja.

Uudistuksen edetessä tulee luoda myös kriteerit ns. lähipalveluille, jotta eri kunnissa palvelurakennetta uudistettaisiin samansuuntaisesti. Metropolialueen ratkaisut on perusteltua tehdä hallitusohjelman mukaisesti erillisen metropolialueen selvityksen perusteella, mikä mahdollistaa myös ns. metropolihallinnon rakentamisen.

- **esityksen sisältämistä määrärajoista ja menettelyistä:**

Kuntien pitää ilmoittaa 30.11.2013 mennessä minkä kunnan tai kuntien kanssa se selvittää kuntien yhdistymistä. Kuntien tulee tehdä yhdistymisselvitys ja mahdollinen siihen perustuva yhdistymisesitys 1.4.2014 mennessä. Esitys kuntarakennelaksi on valmisteltu siten, että sen ohjaamat kuntien yhdistymiset toteutetaan viimeistään v. 2017 alussa.

Vasemmistoliiton mielestä aikataulu on haasteellinen ja sen toteuttaminen voi olla vaikeaa. On kuitenkin muistettava, että useilla alueilla on olemassa jo aiempia selvityksiä, joita voidaan hyödyntää tulevassa selvitysprosessissa. Kunnat voivat myös aloittaa selvitykset ennen viimeistä laissa asetettua takarajaa, jolloin aikatauluun tulee enemmän väljyyttä. Suurilla kaupunkiseuduilla selvitykset ovat erityisen monimutkaisia ja voidaan puhua jopa 6-12 kuukauden aikatarpeesta selvitysten tekemiseen. Nämä aikataulutekijät olisi huomioitava lopullisessa kuntarakennelakiesityksessä ja etsittävä mahdollisuuksia aikataulusta joustamiseen erityisen monimutkaisissa selvitysprosesseissa.

- **valtioneuvoston toimivallasta päättää kuntajaon muuttamisesta:**

Peruslähdekohtana on, että kunnat päättävät kuntarajojen muutoksesta tasa-arvoisesti ja itsenäisesti kunkin kunnan itsenäisiin toimintaedellytyksiin perustaen.

Vasemmistoliiton mielestä valtioneuvoston toimivalta ryhtyä kuntajaon muutostoiimiin on perusteltu, jos kunnan kyky peruspalvelujen järjestämiseen on vaarantunut ja kunta ei ole ryhtynyt toimenpiteisiin asian korjaamiseksi, eivätkä kuntalaiset saa tarvitsemiaan palveluja. Samaten tulisi valtioneuvostolla olla toimivaltaa, mikäli selvitysvelvollisuudessa olevalla alueella ei päästä sopimukseen sellaisesta alueen toiminnallisesta kokonaisuudesta, jonka puitteissa kunnalliset peruspalvelut voidaan laadukkaasti ja tasapuolisesti järjestää.

- **yhdistymisavustuksien ehdoista ja määrästä:**

Kuntarakennelakiluonnoksen mukaisesti voidaan kunnille maksaa avustusta väestöpohjan, työpaikkaomavaraisuuden, työssäkäyntialueen ja yhdyskuntarakennepohjan osoittaman yhdistymisselvityksen tekemiseen. Samaten voidaan avustusta maksaa uuden kunnan talouden tervehdyttämiskeinojen selvittämiseen, jos selvittämiseen osallistuu talousperusteen mukainen kunta.

Vasemmistoliiton mielestä kuntarakenteen muuttaminen vaatii positiivisia ”porkkanoita”. Kuntaliitoksissa mahdollisesti menetettävät valtionosuudet on kompensoitava täysmääräisesti ja lisäksi on varattava yhdistymisavustuksiin rahoitusta niin, että kuntaliitoksia tekevät kunnat voivat tuen avulla uudistaa palvelurakenteitaan, tietojärjestelmiään ja huolehtia henkilöstön muutosvalmennuksesta ja palkkojen harmonisoinnista.

- **sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien turvaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta koskevien linjausten mukaisesti:**

Hallituspuolueet päättivät uudistaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen osana kuntarakenteen uudistamista. Laadukkaiden sosiaali- ja terveystalouksien saatavuuden varmistamiseksi ja rahoituksen turvaamiseksi päätettiin muodostaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämis- ja rahoitusvastuuseen pystyviä vahvoja peruskuntia. Hallitusneuvotteluissa sovittiin, että jos riittävän vahvoja kuntia ei synny, vaihtoehtona kunnat yhdessä voivat muodostaa väestöpohjaltaan riittävän suuria sosiaali- ja terveydenhuoltoalueita.

Vasemmistoliitto katsoo, että suomalaisen sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteet ja rahoitus on uudistettava. Uudistuksen on perustuttava riittävän vahvoihin väestöpohjiin. Syntyvien

sote -alueiden minimiväestöpohjan tulee erityisesti erikoissairaanhoidon rahoittamiseksi olla vähintään 100 000 asukasta.

Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon väliset raja-aidat on kaadettava ja terveyskeskuspalvelut on turvattava lähipalveluina. Uudistuksessa on taattava myös laadukkaiden sosiaalipalvelujen saatavuus.

Kiistely kuntarajoista haittaa vakavasti sote-uudistuksen etenemistä. Sote-uudistusta ei voi jättää odottamaan kuntauudistusta.

Tehokkainta sote-uudistus on toteuttaa vastuukuntamallilla. Paras rakenne on hallitusohjelman mukaisesti kaksiportainen. Olennaista on, että hallintomuodosta riippumatta kaikkien asukkaiden vaikutusmahdollisuudet ja palveluiden saatavuus turvataan yhdenvertaisesti.

Nykyinen kuntarakenne ei turvaa tasa-arvoisia sosiaali- ja terveystalvveluja. Epätasaisesti kohdentuvat palvelut eivät kavenna suuria väestöryhmien välisiä ja alueellisia hyvinvointi- ja terveyseroja. Palvelujen saatavuudessa on vakavia puutteita, joita ei pidä paikata ulkoistamalla palveluja.

Helsinki 6.3.2013

Vasemmistoliitto rp.

Sirpa Puhakka
puoluesihteri